

Despertant la música de Ripoll

Dues són les mancances de la magnífica, i mai suficientment valorada, portada romànica de Ripoll: els colors i les músiques. Pel que fa als colors, es poden anar a buscar i imaginar en les bíblies de l'abat Oliba, del segle XI, magníficament reproduïdes en les seves il·lustracions per la tasca nerviosa ensem amb el de Mn Ramon Tuneu, el qui fou el rector de Santa Maria de Ripoll fins que la mort el va venir a buscar massa jove, el 2001. Després d'ell, han passat cinc altres capellans amb finals funestos. Desitgem però, el millor a l'actual.

En contemplar la porta d'entrada a la basílica de Santa Maria de Ripoll hauria de sonar la música; una música profunda, antiga, senyorial, sorgida de les fonts de la nostra pàtria, enginyada pels mestres medievals, que varen trobar la seva llar al monestir benedictí ripollès. El pas del temps, marcat per guerres, espolis, incendis i destrucció, més que no pas la natural erosió del pas dels dies, ha provocat que, deu segles després, pràcticament s'hagin perdut tant la música com els colors.

Emperò, tot es va somoure des de la publicació d'un article el 2013 pel musicòleg Antoni Madueño. Allí s'estudiaven els instruments representats a la portalada

Des d'aleshores, amb la implicació de les forces vives de Ripoll, entre les quals les de les veus de la Capella de Santa Maria, ha proposat tornar a fer sonar els instruments representats a la portada. Primer amb la nova confecció dels mateixos, emparentada amb d'altres elements dispersos per tot el món europeu. Després, recuperant músiques esparses pel mateix continent, però que troben el seu origen en la vida del monestir ripollès des del segle X al XIV.

Es tracta del projecte cultural «Despertant instruments adormits», de tant calat com es pugui imaginar: amb pràcticament quaranta instruments musicals, que es troben a mans dels ancians de l'apocalipsi en la franja superior de la portalada; en els músics del rei David, a l'esquerra, amb violes, gígues, arpes, corns, una campana o la flauta de pan, bufacanyes. Emparentats amb aquests podem trobar els instruments encara vius a l'Orient europeu i al Caucas; com ara la lira grega, la gadulka búlgara i tants d'altres amb distints noms, però pràcticament idèntics a les gígues o rabecs que encara adornen la portalada. Si bé nosaltres en vàrem perdre la tradició fa quasi cinc-cents anys, en canvi, a l'altra banda del nostre mar, encara sonen camuflats amb noms eslaus o grecs, com varen sonar aquí, acompanyant els pastors i les cerimònies sagrades.

Pel costat de la música, en una veritable *Carmina Rivipollensa*, es troben partitures primitives, himnes, tractats musicals reproduint les primeres polifonies de les que es tenen notícia, fins i tot una cançó dels cèlebres *Carmina Burana*, els cants d'una altra abadia, la de Bura, a Baviera. Somou l'ànima el cant funerari per Ramon Berenguer IV (+1162), anomenat «el sant»; sí, aquell qui contragué núpcies amb Peronella d'Aragó quan tan sols aquesta comptava un any d'edat i que, malgrat tot el que podria semblar, la història ens diu que varen tenir un matrimoni reeixit, salvant l'impàs del moment i l'afany de poder dels poderosos de l'època. La Capella de Santa

Maria, acompanyant els músics medievals i els solistes de la Catedral de Barcelona, entonen el seu rèquiem davant de la seva tomba, fent ressonar, mil anys després, les mateixes notes al mateix lloc precís. «*Mentem meam ledit dolor*; el dolor em turmenta la ment, tan sols amb el color del naixement del sol i de sobte m'adono que soc tan sols un pelegrí.» I continua el cant lloant les gestes del primer comte i rei de Catalunya i Aragó: «heu vençut la gent dolenta, els feu flectar el genoll i els homes valents irradien el seu prestigi. Heu destruït les milícies dels enemics mahometans, des de Lorca, passant per la gegant muntanya de Siurana, Almeria i els seus jardins, així com Tortosa i els seus veïnatsges. Sense oblidar-nos de Lleida, de Fraga, on els seus homes vibraven en veure-us aparèixer, el nostre líder i capità.» Per molt que el to es presenti particularment fúnebre, en canvi, el missatge esdevé corprenedor i.

Per contrast es donarà l'altre himne festiu i pasqual: «*Cedit frigus*», polifònic, ritmat i, en comparativa, tot un rock medieval. En efecte, per la celebració de la resurrecció de Crist, cedeix el fred, s'acaba, i arriba el bon temps, l'estiu; la joventut no pot fer sinó alegrar-se. Heus ací el temps de la primavera. Gràcies a la fusta triomfant i única de la creu de Crist, la humana raça mortal de la mort ha estat alliberada.

Les polifonies resten veïnes de la ara no tan llunyana Armènia fins a Sant Jaume de Galícia; romanent pràcticament inalterades a les illes de Còrsega i Sardenya, en el cant d'Auroros murcià o en la litúrgia ortodoxa georgiana. El Caucas i el món de l'ortodòxia cristiana s'apropen a la realitat d'un món que continua trobant-se a la recerca del sentit, de les respostes a les preguntes més pregones de l'ésser humà i que tan sols l'art, la música i la cultura esdevenen capaços de besllumar-ne la resposta més autèntica, espontània.

Troband-nos actualment al fil de la comprensió de les seves lletres i melodies, en canvi la música de l'eterna portalada de Ripoll continua cantant el misteri de la vida i del sofriment, de la mort i la resurrecció, de la fe i de l'esperança en un més enllà que projecti un horitzó al més ençà i ens alliberi d'una finitud que acaba ofegant a una vida sumida en un fugisser món material.

Despertar els instruments adormits per desvetllar-nos a la vida divina: «Desvetlla't tu que dorms i el Crist t'il·luminarà» (Ef 5,14).